

ходів стимулює попит, а попит породжує активне зростання економіки. Саме тому цей Уряд поставив рекорд довголіття – повністю легітимного перебування при владі понад 20 років.

Насправді Ерхард створив модель практично ідеального ринку, де вимоги ринкової ефективності були такі ж важливі, як і дотримання соціальної справедливості. Його метод охоплював синтез найбільш позитивних ідей з різних економічних шкіл. Він був за вільний ринок, але не цурався державного втручання, однак лише до тієї тонкої лінії, коли його надлишок призводить до зниження ефективності економіки. Подібно до соціал-демократів він був за загальнолюдські цінності, але бачив їх реалізацію не на базі планової і розподільної систем, а на основі приватної власності, її всенародної доступності, розкриття потенціалу вільного ринку. При цьому німецька модель економіки з самого початку демонструвала високий рівень соціальної захищеності, що досягається зокрема шляхом раціонального розподілу суспільного доходу. Саме тому до Ерхарда чудово ставляться і ліві, і праві, і соціалісти, і ліберали. І це не випадково, бо раціональна економічна політика завжди призводить до вигоди більшості.

Причина успіху в Німеччині – наявність капіталістичної інфраструктури, підприємницького менталітету населення. Причина тривалості реформ в Україні – відсутність ринкових інститутів, знищених за тривалий період планової економіки, і їх достатньо повільний розвиток. Нашу економіку досі гальмують рудименти минулого, головними з яких є слабкий розвиток ринкової інфраструктури в глибинці (дороги, ринки землі та нерухомості, банківська система) і зберігається виведення величезних мас земельної власності як з ринкового обігу, так і з прямого використання для потреб населення.

Природний потенціал української економіки великий. Все, що потрібно – це дати людям розкрити свій потенціал. Але для цього Україні потрібен набагато більш вільний і демократичний ринок, ніж той значно монополізований, який ми маємо. Національна еліта повинна зрозуміти, що, якщо дати економіці можливість працювати з меншими витратами, стимулювати розвиток дрібного підприємництва, регіонів, країна отримає потужний імпульс до розвитку, від якого виграють усі – і монополії, і громадяни, при цьому величина ринків і обсяг отримуваних прибутків будуть у кілька разів вищі. У нас є величезна, практично неосвоєна територія, почавши її освоювати – будувати дороги, будинки, обживати землю, розвивати сільське господарство, ми створимо колосальний попит для нашої промисловості, і економіка знайде довгоочікуваний динамізм, явивши світу нарешті і українське диво.

Література

1. Історія економічних учень : підручник / Л.Я. Корнійчук, Н.О. Татаренко, А.М. Поручник та ін. – К. : Вид-во КНЕУ, 1999. – 564 с
2. Наталія Браун. Батько економічного дива у товаристві контрольованої раціональності та раціонального самоконтролю // Дзеркало тижня, 19-25 січня 2002. – № 2 (377).
3. Лановик Б.Д. Економічна історія : курс лекцій / Б.Д. Лановик, М.В. Лазарович, В.Ф. Чайковський. – К. : Вид-во "Вікар", 2000. – 207 с.
4. Лортикян Э.Л. История экономических реформ. Мировой опыт второй половины XIX-XX вв. – Харьков : Изд-во "Консум", 1999. – 238 с.

5. Шульц З. Реформа Эрхарда / З. Шульц // Вопросы экономики. – 1991. – № 8. – С. 132-162.

6. Проскурін П.В. Історія економіки та економічних учень. Нариси економічної історії індустріальної цивілізації. – К. : Вид-во КНЕУ, 2005. – 372 с.

Роеко В.И. Опыт реформ Людвиг фон Эрхарда для украинской экономики

Научно обоснованы проблемы формирования, развития и особенностей экономических реформ в Германии после Второй мировой войны. Обращено внимание на экономические функции государства в переходный период и проанализировано экономические функции государства в современной Украине.

Ключевые слова: реформы, финансовое положение страны, социально-рыночное хозяйство, неоллиберализм.

Roenko V.I. The experience of reforms of L. Erhard in Ukrainian economy

In this article are scientifically based problems of formation, development and peculiarities of economic reforms in German after the Second World War. Author pays attention to economic functions of State in the crossing period and analyses economic functions of State in modern Ukraine.

Keywords: reforms, financial situation of the country, social-market economy, newliberalism.

УДК 657.1:657.6

Доц. О.М. Чабанюк, канд. екон. наук;
магістр О.В. Багрій – Львівська КА

ОБЛІК ДЕБІТОРСЬКОЇ ТА КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ Й НАПРЯМИ ЙОГО ВДОСКОНАЛЕННЯ

Досліджено економічну суть дебіторської та кредиторської заборгованості, особливості визнання та класифікації, визначено її значення у формуванні стабільності підприємства. Узагальнено основні напрями розвитку та завдання бухгалтерського обліку дебіторської й кредиторської заборгованості.

Ключові слова: облік, дебіторська заборгованість, кредиторська заборгованість.

Вступ. Управління підприємством потребує систематичної інформації про здійснювані господарські процеси, їх характер і обсяг. Важливою умовою господарсько-фінансової діяльності є володіння своєчасною і правдивою інформацією про наявність матеріальних, трудових та фінансових ресурсів, ефективності їх використання. Основним джерелом такої інформації є дані поточного бухгалтерського обліку, які систематизуються у фінансову та управлінську звітність.

Бухгалтерський облік здійснюється в усіх ланках господарства – на підприємствах, в організаціях, установах як виробничої, так і невиробничої сфери та ведеться безперервно, з дня реєстрації підприємства і до його ліквідації. Підприємство самостійно обирає форму бухгалтерського обліку як певну систему реєстрів обліку, порядку і способу узагальнення відображеної в них інформації, виходячи з особливостей своєї діяльності, з дотриманням законодавчо встановлених єдиних принципів.

У ринкових умовах господарювання наявність на підприємстві значних розмірів дебіторської чи кредиторської заборгованості по-різному впливає на стан підприємства. Надмірна дебіторська заборгованість знижує лік-

відність його активів, негативно впливає на його платоспроможність, а також відволікає зайві грошові кошти. Так за товари, роботи, послуги, які надані покупцю з відстрочкою платежу, підприємство-продавець після закінчення звітного періоду має сплатити державні податки, заробітну плату працівникам, розрахуватись за орендну плату, матеріали тощо. Якщо оплата за надані товари вчасно не надійшла, то підприємство вимушене перетворювати власні високоліквідні активи у грошові кошти з метою здійснення розрахунків щодо зобов'язань та запобігання банкрутства.

Своєю чергою перевищення норм кредиторської заборгованості має прямий вплив на стан підприємства, оскільки свідчить про його неплатоспроможність. Тому належна організація обліку дебіторської та кредиторської заборгованості сприяє ефективному управлінню її розмірами і термінами на підприємстві та посиленню контролю за своєчасним здійсненням розрахунків.

На ефективність діяльності вітчизняного підприємства значною мірою впливають створена організаційна структура, якість підготовки облікової інформації, професійний рівень фахівців, належна оцінка отриманих даних, які обумовлюють прийняття управлінських рішень. Бухгалтер під час ведення обліку і здійснення податкових розрахунків на вітчизняному підприємстві має орієнтуватися у методологічних розбіжностях різних законодавчих баз, які регулюють дві економіко-правові системи – обліково-аналітичну та податкову. Значна кількість авторів приділяли значну увагу обліку дебіторської і кредиторської заборгованості. Заслужують уваги праці вітчизняних на зарубіжних авторів, серед яких: Ф.Ф. Бутинець, П.О. Куцик, М.В. Корягін, Н.М. Ткаченко, Н.В. Чебанова [1-3, 7, 8] та ін.

Постановка завдання. Метою роботи є дослідження особливостей дебіторської і кредиторської заборгованості, визначення основних напрямів і перспектив розвитку їх обліку та вдосконалення.

Виклад основного матеріалу. Згідно з П (С) БО 10, дебіторська заборгованість – це сума заборгованості дебіторів підприємства на певну дату. Дебітори – юридичні та фізичні особи, які внаслідок минулих подій заборгували підприємству певні суми грошових коштів, їх еквівалентів або інших активів [5]. У більшості випадків можна визначити два головних види дебіторської заборгованості: товарну і нетоварну (неопераційну). Операції називають товарними, якщо йдеться про оплату продукції (яка має натурально-речову форму), робіт і послуг. Тобто товарна дебіторська заборгованість виникає внаслідок звичайної операційної діяльності підприємства, яке може передбачити продаж товарів, виконання робіт чи (та) надання послуг. Розрахунки з покупцями та замовниками відносяться до товарних відповідно до визначення. Покупці – це фізичні або юридичні особи, які купують товари (роботи, послуги). Замовники – це учасники договору, на підставі замовлення яких виготовляється конкретна продукція, надаються послуги, виконуються роботи іншим учасником договору [8].

Визнання поточної дебіторської заборгованості за реалізовані товари, роботи, послуги пов'язано з дотримання критеріїв визнання доходу, а саме: покупцеві передані всі вигоди, ризики пов'язані з правом власності на різні акти-

ви; підприємство не здійснює подальший контроль за переданими активами; сума доходу може бути достовірно визначена; є впевненість, що в майбутньому внаслідок здійснених операцій підприємство отримає економічні вигоди, а витрати, пов'язані з цією операцією, можуть бути достовірно визначені.

Дебіторська заборгованість має значну питому вагу в складі поточних активів і впливає на фінансовий стан підприємства. Наявність дебіторської заборгованості, а тим більше її зростання ведуть до виникнення потреби в додаткових джерелах засобів, погіршують фінансовий стан підприємства. Значення аналізу дебіторської заборгованості особливо зростає в період інфляції, коли іммобілізація власних оборотних активів стає дуже не вигідною.

Внаслідок господарських відносин між сторонами виникають певні права і зобов'язання. З однієї сторони: в складі господарських засобів виникає актив (тому що існує ймовірність отримання майбутніх вигод) у вигляді дебіторської заборгованості, а з іншої – зобов'язання погасити всю заборгованість перед кредитором. Стандарт бухгалтерського обліку 11 "Зобов'язання" визначає порядок формування та відображення у звітності інформації про зобов'язання. Зобов'язання визначаються, якщо його оцінка може бути достовірно визначена та існує ймовірність зменшення економічних вигод у майбутньому внаслідок його погашення. Відповідно до Стандарту бухгалтерського обліку 11 "Зобов'язання", зобов'язання оцінюються за теперішньою вартістю – довгострокові зобов'язання та сумаю погашення – поточні зобов'язання [6].

З метою складання фінансової звітності дебіторську заборгованість класифікують за такими ознаками: зв'язком із нормальним операційним циклом (нормальний операційний цикл – проміжок часу між придбанням запасів для здійснення діяльності та отримання коштів від реалізації виробленої з них продукції або товарів і послуг); терміном погашення; об'єктами, щодо яких виникли зобов'язання дебіторів; своєчасністю сплати боржником дебіторської заборгованості. За першими двома ознаками виділяють довгострокову та поточну дебіторську заборгованість. У підприємств, які займаються операційною діяльністю зазвичай заборгованість за реалізовану продукцію, роботи й послуги становить найбільшу частину всієї поточної дебіторської заборгованості. Виникнення іншої поточної дебіторської заборгованості пов'язане з діяльністю підприємства, яке забезпечує, або є наслідком операційної діяльності.

У П (С) БО 10 "Дебіторська заборгованість" зазначено, що дебіторська заборгованість може відноситися до складу активу, якщо існує ймовірність отримання підприємством майбутніх економічних вигод та може бути достовірно визначена її сума. Поточна дебіторська заборгованість визначається активом одночасно з визначенням доходу від реалізації продукції, товарів, робіт і послуг, та оцінюється за первісною вартістю.

Точніше момент виникнення дебіторської заборгованості за продукцію, товари, послуги описується у П (С) БО 15 "Дохід". У разі відстрочення платежу за продукцію, товари, послуги з утворенням від цього різниці між справедливою вартістю дебіторської заборгованості та номінальною сумою грошових коштів та (або) їх еквівалентів, що підлягають отриманню за про-

дукцію, товари, послуги, така різниця визначається дебіторською заборгованістю за нарахованими доходами (процентами) у періоді її нарахування.

Поточна дебіторська заборгованість, яка є фінансовим активом (крім придбаній заборгованості та заборгованості, призначеної для продажу), включається до балансу за чистою реалізаційною вартістю. Для визначення чистої реалізаційної вартості на дату балансу обчислюється величина резерву сумнівних боргів. Створюючи резерв сумнівних боргів, бухгалтер дотримується принципу обачності, згідно з яким потрібно запобігати завищенню оцінки активів і доходів підприємства [5]. Величину сумнівних боргів визначають, виходячи з платоспроможності окремих дебіторів, питомої ваги безнадійних боргів у чистому доході від реалізації продукції, товарів, послуг на умовах подальшої оплати або на основі класифікації дебіторської заборгованості. Залишок резерву сумнівних боргів на дату балансу не може бути більшим, ніж сума дебіторської заборгованості на ту саму дату.

Частина довгострокової дебіторської заборгованості, яка підлягає погашенню протягом 12 місяців з дати балансу, відображається на ту саму дату в складі поточної дебіторської заборгованості. Довгострокова дебіторська заборгованість, на яку нараховуються проценти, відображається в балансі за їхньою вартістю – дисконтованою вартістю майбутніх платежів, які очікуються для погашення цієї заборгованості. Визначення теперішньої вартості залежить від виду заборгованості та умов її погашення. Під час аналізу дебіторської заборгованості потрібно встановити, як дотримуються ці вимоги, як підприємство вдосконалює розрахунково-платіжні відносини й облік розрахунків із поставальниками, покупцями, іншими юридичними і фізичними особами.

За умов, що існують в Україні, дебіторська заборгованість належить до найменш ліквідної частини активів. Значна її частина може бути віднесена до безнадійної заборгованості, оскільки під час взаєморозрахунків у більшості випадків неможливо добитися повного і якісного виконання зобов'язань з боку контрагентів [8]. Дебіторська заборгованість має значну питому вагу в складі поточних активів і впливає на фінансовий стан підприємства. Наявність дебіторської заборгованості, а тим більше її зростання ведуть до виникнення потреби в додаткових джерелах засобів, погіршують фінансовий стан підприємства. Значення аналізу дебіторської заборгованості особливо зростає в період інфляції, коли імобілізація власних оборотних активів стає дуже не вигідною.

Таким чином, внаслідок господарських відносин між сторонами виникають певні права і зобов'язання. З однієї сторони: в складі господарських засобів виникає актив (тому що існує ймовірність отримання майбутніх вигод) у вигляді дебіторської заборгованості, а з іншої – зобов'язання погасити всю заборгованість перед кредитором. Основними завданнями обліку, аналізу та контролю дебіторської та кредиторської заборгованості є: якісне, достовірне і повне інформаційне забезпечення управлінців різних рівнів щодо стану розрахунків з дебіторами і кредиторами; забезпечення оперативного контролю щодо виконання договорів; оперативний контроль за вчасним погашенням заборгованості на підприємстві та за виникненням сумнівної та безнадійної заборгованості; порядок формування резерву сумнівних боргів; якісне, достовірне і повне інформаційне забезпечення управлінців різних рівнів щодо ста-

ну розрахунків з дебіторами і кредиторами; забезпечення оперативного контролю щодо виконання договорів.

Висновки. Стан розрахунків у будь-який момент їх існування характеризується дебіторською та кредиторською заборгованістю для кожного учасника. Надмірна дебіторська заборгованість знижує ліквідність його активів, негативно впливає на його платоспроможність, а також відволікає зайві грошові кошти. Своєю чергою перевищення норм кредиторської заборгованості має прямий вплив на стан підприємства, оскільки свідчить про його неплатоспроможність.

Отже, діяльність підприємств, організацій, установ незалежно від організаційної форми і форми власності тісно пов'язана з виникненням як дебіторської, так і кредиторської заборгованості. Тому правильна організація обліку сприяє упорядкуванню інформації, прозорості та достовірності даних із розрахункових операцій. Саме тому для впливу на ефективність управління діяльністю підприємства необхідно правильно вести облік, систематично проводити аналіз розрахунків з дебіторами і кредиторами та вчасно здійснювати їхній контроль.

Література

1. Бухгалтерський облік у споживчій кооперації : навч. посібн. / В.О. Озеран, П.О. Куцук, А.М. Волошин. – Львів : Вид-во ЛКА, 2008. – 660 с.
2. Бухгалтерський облік : навч. посібн. / Г.О. Партин, А.Г. Загородній, М.В. Корягін та ін. – Львів : Вид-во НУ "Львівська політехніка", 2005. – 248 с.
3. Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський фінансовий облік : підручник / Ф.Ф. Бутинець. – Вид. 3-тє, [перероб. та доп.]. – Житомир : Вид-во ЖІПІ, 2001. – 672 с.
4. Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні: Закон України від 16 липня 1999 р., № 996-XIV. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.zakon.rada.gov.ua>.
5. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 10 "Дебіторська заборгованість". Затв. наказом МФУ від 08.10.1999 р., № 237. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.zakon.rada.gov.ua>.
6. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 11 "Зобов'язання". Затв. наказом МФУ від 31.01.2000 р., № 20. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.zakon.rada.gov.ua>.
7. Чебанова Н.В. Бухгалтерський фінансовий облік : навч. посібн. / Н.В. Чебанова, Ю.А. Василенко. – К. : Вид. центр "Академія", 2002. – 672 с. – (Альма-матер).
8. Ткаченко Н.М. Бухгалтерський фінансовий облік, оподаткування і звітність : підручник / Н.М. Ткаченко. – Вид. 3-тє, [перероб. та доп.]. – К. : Вид-во "Алерта", 2008. – 926 с.

Чабанюк О.М., Багрий О.В. Учет дебиторской и кредиторской задолженности и направления его усовершенствования

Исследована экономическая сущность дебиторской и кредиторской задолженности, особенности отображения и классификации, определено значение при формировании стабильности предприятий. Обобщены основные направления и задачи бухгалтерского учета дебиторской и кредиторской задолженности.

Ключевые слова: учет, дебиторская задолженность, кредиторская задолженность.

Chabanyuk O.M., Bagryi O.V. Accounting of debtor and creditor debt and directions and ways of its improvement

Investigational economic essence of debtor and creditor debt, feature of confession and classification, certainly its value in forming of economic stability of enterprise. Generalized basic directions of development and task the account of debtor and creditor debt.

Keywords: accounting, account receivable, account payable.